

Endelig er der den store Samling af *Tiendeforeninger og -Kendelser*.

Af mere almindelig Betydning er i Afdelingen: *Diverse Sager*

Landemodeprotokoller 1680—1867 5 Bind.

Tamperretsprotokol 1662—1702 1 Bind.

BISKOPPEN OVER ALS OG ÆRØ.

Af dette kortvarige Bispedømmes Sager opbevares i det fynske Landsarkiv: *Indkomne Breve 1819—64 11 Pakker.*

KLUBSKATTEN AF 1819.

AF HOLGER HANSEN.

Frue Kirke i København blev skudt ned af Englænderne i September 1807; man begyndte paa Genopbyggelsen af Kirken efter C. F. Hansens Plan i 1811, men Arbejdet skred kun langsomt fremad, og i 1819 mente man, at der endnu behøvedes 300,000 Rdl. Sølv, for at Bygningen kunde blive færdig. En nedsat Kommission foreslog da at laane de 300,000 Rdl. og at afdrage og forrente Laanet i Løbet af 28 Aar med 6 pCt. om Aaret samt at tilvejebringe de til Renter og Afdrag nødvendige Penge, 18,000 Rdl. om Aaret, ved at paalægge en Klubafgift til et Beløb af 10,000 Rdl., lade Frue Kirke selv betale 1000 Rdl. og fordele en Afgift paa 7000 Rdl. aarlig paa Kirketiendeejerne. Dette Forslag vandt Bifald hos Danske Kancelli og indstilledes til Kongen, som ligeledes approberede det. Den 20. Oktober 1819 udgik der en Plakat, hvori det hedder, at da de hidtil fremskaffede Midler til Frue Kirkes Genopbyggelse »ikke have indbragt hvad der behøves til, at denne Vort Riges Hovedkirke, som igen er opstaaet af sin Aske, paa nye kan vorde indrettet til offentlig høitidelig Gudstjeneste, saa have Vi, for at see dette saa snart mueligt iværksat uden dertil at paabyde nogen saadan Afgift, der maatte falde Yderne besværlig, allernaadigst tilladt, at den fornødne

Capital maa optages til Laans imod et passende aarligt Afdrag; og ville Vi til den Ende, i Henseende til hvad der, til Betaling af Capital-Afdraget og Renterne, bør tilvejebringes, hermed aller-naadigst have anordnet og befalet, som følger: 1. Enhver Klub og ethvert dramatisk Selskab i Vort Rige Danmark har for indeværende Aar og fremdeles aarlig, indtil ovenmeldte Laan er afbetalt, at erlægge 2 Rbdlr. Sølv for hvert af sammes ordentlige Medlemmer, hvilken Afgift indkræves inden hvert Aars November Maaned, i Købstæderne af Magistraten eller, hvor ingen Magistrat er, af Byfogden, samt paa Landet, saafremt slige Selskaber der finde Sted, af vedkommende Politimester. «¹⁾

Som et Minde om denne ret haarde Forlystelsesskat findes i Rigsarkivet en Del Pakker med Paaskriften »Klubregnskaber« (d. v. s. Klubskatregnskaber), som gaar fra Aaret 1819 til 1851, da Laanet var afbetalt. Man kan af disse Regnskaber se, hvilke Foreninger af den Slags der har været i København og Provinsbyerne i dette Tidsrum, og hvor store de har været; man ser, at der i Helsingør har været et dramatisk Selskab, i Fredericia Klubben Marie, i Randers Det harmoniske Selskab og i Aalborg Klubben Enigheden og saaledes videre i de fleste Byer en eller flere selskabelige Foreninger. I 1830 indkom der fra København alene over 2000 Rdl. af denne Klubafgift; Slagelse dramatiske Selskab maatte samme Aar betale 84 Rdl., Det venskabelige Selskab i Næstved 103 Rdl., den ældste Klub i Odense 130 Rdl. For mange Foreninger har denne Skat sikkert været meget trykkende, og den er vel nok Skyld i, at Det borgerlige Selskab i Næstved i Aaret 1825 blev ophævet. Det er ikke meget, man ved om disse Klubber og dramatiske Selskaber, som i første Halvdel af det 19. Aarhundrede betød saa meget for Livet i Byerne; deres Arkiver er for det meste gaaet fuldstændig til Grunde, og deres Tilværelse er glemt; lidt Oplysning om dem kan hentes af disse Regnskaber, der — saa vidt vides — hidtil har været upaaagtede.

For Københavns Vedkommende findes Oplysninger om Klubberne ogsaa i Politidirektørens Arkiv. I Aaret 1780 10. Maj udgik

¹⁾ Fr. Thaarup: Vor Frue Kirke. 1833, S. 27. — Collegial-Tidende 1819, S. 779 ff.

en Kabinettsordre til Politimester Fedder, hvorved denne fik et vist Tilsyn med Klubberne; Ordren har været betragtet som en Slags Grundlov for Klubvæsenet og findes ofte trykt foran Selskabernes Love. I Instruks af 1809 4. April § 17 paalagdes det ligeledes Politiet at have Tilsyn med Klubberne, og Klubskattens Indførelse 1819 gjorde det endmere nødvendigt at have Rede paa dem. Men efter Grundloven af 5. Juni 1849, og navnlig efter at Klubskatten var ophørt 1855, fordi den havde naaet sit Maal, at afbetale Frue Kirkes Gæld, skulde man vente, at dette Polititilsyn var forbi; i Jürgensens Lovlexikon staar da ogsaa: »Et saadant særligt Tilsyn fra Politiets Side formenes nu uforeneligt med den grundlovsmæssige Foreningsret«. Ikke desto mindre naar Dokumenterne angaaende Klubberne i Politidirektørens Arkiv lige fra 1816 til 1863; det er aabenbart ikke gaaet rigtig op for Publikum, hvor langt Friheden strakte, og Politiet har ikke været ivrigt efter at oplyse derom.

Svarende til disse Arkivalier i Københavns Politidirektørs Arkiv skulde man vente i Provinsbyernes Byfogedarkiver at finde lignende; saadanne er imidlertid ikke paatruftne.

ANMELDELSER.

NY LITERATUR VEDRØRENDE ALMUEKULTUR OG FOLKEMINDER 1923—25.

I det følgende skal gives en kortfattet Oversigt over Bøger og Tidsskriftsartikler fra Årene 1923—25, der giver Oplysninger af Betydning vedrørende dansk Almuekultur og danske Folkeminder. Bøger, der tidligere har været anmeldt i nærværende Tidsskrift omtales naturligvis ikke, ligesom der ogsaa af Pladshensyn har måttet drages visse Grænser, således at absolut Fuldstændighed ikke har kunnet opnåes, men det er dog mit Håb, at det vigtigste er taget med i det nedenstående. Oversigten falder i to Afsnit. Først omtales selvstændige Bøger, derefter Tidsskrifts-